

Korupcija i povjerenje u institucije u Hrvatskoj prije i poslije ulaska u Europsku uniju

Jelena Budak*

Bruno Škrinjaric**

UDK: 343.352(497.5:4EU)
343.53:328.185(497.5:4EU)
339.923:061.1>(4)EU

<https://doi.org/10.31297/hkju.24.1.1>
Original paper / izvorni znanstveni rad
Received / primljeno: 10. 2. 2023.
Accepted / prihvaćeno: 26. 5. 2023.

Rad istražuje stavove hrvatskih građana, percepciju korupcije i povjerenje u institucije prije i nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Empirijsko je istraživanje provedeno usporedbom odgovora ankete iz 2022. s istim pitanjima iz anketa 1999., 2008., 2010. i/ili 2017. godine. U Hrvatskoj je percepcija korupcije u javnosti u porastu nakon ulaska u Europsku uniju. Korupcija postaje najvažniji problem, koruptivna su ponašanja javnih djelatnika česta i u porastu

---

* Dr. sc. Jelena Budak, znanstvena savjetnica u trajnom izboru, Ekonomski institut, Zagreb (Senior Scientific Adviser at The Institute of Economics Zagreb, Croatia, email: jbudak@eizg.hr).

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3739-4704>

** Dr. sc. Bruno Škrinjaric, znanstveni suradnik, Ekonomski institut, Zagreb (Research Associate at The Institute of Economics Zagreb, Croatia, email: bskrinjaric@eizg.hr).

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5969-1948>

kao i učestalost koruptivne prakse u javnim institucijama. Korupcija najviše obuhvaća lokalnu i središnju vlast, političke stranke i sudstvo. Visoke percepcije raširenosti korupcije prati negativno mišljenje o prijavljivanju korupcije i stav da je korupcija katkad jedino sredstvo postizanja cilja. Opravdanost korupcije povezana je s nepovjerenjem u institucije, posebno u najviše institucije izvršne, zakonodavne i sudbene vlasti: Vladu Republike Hrvatske, Hrvatski sabor i sudstvo. Rezultati pružaju uvid u smjer i intenzitet promjena tijekom 20 godina, doprinose literaturi o povezanosti korupcije u zemljama članicama i institucionalnog okvira EU-a i osnova su za preporuke mjera politike.

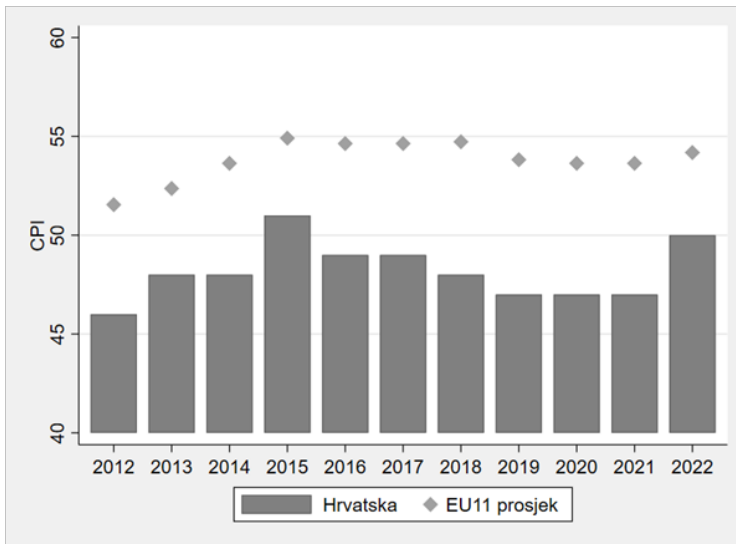
Ključne riječi: korupcija, članstvo u Europskoj uniji, neformalne institucije, povjerenje u institucije, javno mnijenje, anketa, Hrvatska

1. Uvod

Percepcija građana o raširenosti korupcije u Hrvatskoj među najvišima je u Europi. Prema indeksu percepcije korupcije (Transparency International, 2022), Hrvatska je niz godina ispod prosjeka skupine novih zemalja članica Europske unije (EU-11)^{<?>} koje dijele isto povijesno postsocijalističko nasljeđe (Slika 1). Neke su države, poput Estonije, uspjele popraviti svoj indeks percepcije korupcije, dok je Hrvatska u donjoj skupini s Bugarskom, Rumunjskom i Mađarskom čiji se indeks percepcije korupcije posljednjih godina pogoršava. U posljednjem anketnom istraživanju javnog mnijenja koje redovito provodi Europska komisija na temu korupcije u zemljama članicama EU-a, 94 % građana smatra da je korupcija u Hrvatskoj raširena, što je znatno više od europskog prosjeka (68 %). Dvije trećine hrvatskih građana vjeruje da je korupcija u posljednje tri godine u porastu (67 % ispitanika u odnosu na europski prosjek od 41 %) i, što je pogotovo zabrinjavajuće, njih 18 % u posljednjih godinu dana imalo je iskustva s korupcijom. Stvarno iskustvo izloženosti korupciji u Hrvatskoj je tri puta veće od prosjeka EU-a (Europska komisija, 2022). Problem korupcije našao se u središtu zanimanja politike i javnosti tijekom procesa pridruživanja novih zemalja članica pa tako i Republike Hrvatske EU-u. Taj je proces bio dugotrajan (Vătăman, 2013) i otežan neispunjavanjem kriterija postavljenih u pregovaračkom poglavlju 23. „Pravosuđe i temeljna

prava“ (Turkalj, 2012; Nozar, 2012). Zatvaranje tog zadnjeg poglavlja bilo je uvjetovano dokazivanjem posvećenosti borbi protiv korupcije, prihvaćanjem regulative, i što se pokazalo najvažnijim, konkretnom provedbom u praksi (Grubiša, 2010; Vlašić Feketija & Łazowski, 2014).

Slika 1: Indeks percepcije korupcije u Hrvatskoj i novim zemljama članicama (EU-11)

Izvor: autori, prema Transparency International (2022).

*Objašnjenje: CPI se kreće u rasponu od 0 (posve korumpirano društvo) do 100 (društvo bez korupcije), tj. viša vrijednost indeksa označava manju percipiranu prisutnost korupcije u zemlji. Države čiji je CPI niži od 50 smatraju se korumpiranim društvima, u koje pripada i Hrvatska. CPI u razdoblju do zaključno 2011. nije usporediv zbog promjene metodologije.

Iskustvo s korupcijskim pronevjerama EU fondova kod novih članica Rumunjske i Bugarske (Petrovic & Smith, 2013) dodatno je pojačalo pritisak na Hrvatsku da dokaže sustavni pristup i održivost antikorupcijske politike uspostavljene u procesu pridruživanja EU-u. U priopćenju Europske komisije u kojemu se potvrđuje ulazak Republike Hrvatske u punopravno članstvo EU-a s 1. 7. 2013. navodi se da se od Hrvatske očekuje, među ostalim, i nastavak ulaganja napora u djelotvorno suzbijanje korupcije (Europska komisija, 2012). Kontrola korupcije kao dimenzija dobrog upravljanja povezana je s povjerenjem u institucije: institucije su neefikasne u zemljama raširene korupcije, a korupcija potkopava funkcioniranje institucija. Hrvatska se prema pokazateljima prisutnosti korupcije

i po (ne)učinkovitosti institucionalnog okvira nalazi u začaranom krugu. U uvjetima niskog povjerenja građana u institucije, u njihovu spremnost i sposobnost da se obračunaju s korupcijom, građani su skloni opravdavati ili čak i sami posegnuti za koruptivnim praksama koje će riješiti problem umjesto nedjelotvornih institucija (Jurić, 2020). Ako dobro upravljanje i vladavina prava nisu zajamčeni, borba protiv korupcije je uzaludna (Laurilla, 2018).

Desetljeće nakon stupanja u članstvo EU-a korupcijski skandali i percepcije raširenosti korupcije u Hrvatskoj ne jenjavaju. Suprotno tome, interes za znanstvena istraživanja korupcije slabi i ne pruža na dokazima utemeljene spoznaje o uzrocima tih ishoda. Rijetka znanstvena literatura upućuje na to da članstvo u EU-u ne doprinosi smanjenju korupcije u zemljama članicama (Kartal, 2014; Alfano, Capasso & Goel, 2021), pri čemu istraživanja za Hrvatsku nedostaju. Empirijsko istraživanje stavova građana i percepcije korupcije prije i nakon ulaska Hrvatske u EU s dovoljnim vremenskim odmakom između anketa pruža uvid u smjer i intenzitet promjena, i time doprinosi postojećoj literaturi o povezanosti korupcije u zemljama članicama i institucionalnog okvira EU-a.

Ovaj rad neizravno doprinosi istraživanju kolika je snaga EU-a u transformaciji sustava koji obilježavaju visoka korupcija i neformalne prakse u posttranzicijskom društvu (Grabbe, 2006). Za razliku od istraživanja na skupu zemalja članica EU-a (Kartal, 2014; Alfano, Capasso & Goel, 2021) u središtu ovog istraživanja jedna je posttranzicijska zemlja, specifično Hrvatska. U analizi se koriste izvorni anketni mikropodaci umjesto agregiranih pokazatelja (poput npr. indeksa percepcije korupcije). Repliranje istraživanja u 2022. u odnosu na isto istraživanje prije ulaska u članstvo EU-a (a za neke vrijednosne sudove i više od 20 godina u prošlost), obuhvaća dovoljno duga razdoblja za uočavanje promjene stavova, percepcija i ponašanja javnosti u Hrvatskoj. Glavno je istraživačko pitanje je li se korupcija smanjila ili povećala nakon ulaska Hrvatske u EU. Rezultati upućuju na slab utjecaj EU-a na smanjenje korupcije i jačanje povjerenja u institucije u najnovijoj zemlji članici EU-a koja je u vezi s time trebala zadovoljiti rigorozne uvjete prijama u članstvo.

U idućem poglavlju opisuje se kontekst istraživanja. Slijedi opis metodologije i anketnih podataka. Prikaz i rasprava rezultata komparativne analize središnji je dio rada. U njemu se uspoređuju podaci u više točaka vremena, a gdje raspoloživost podataka dopušta, koristi se i usporedba sa skupinom zemalja novih članica EU-a koje imaju slično povijesno nasljeđe. U zadnjem poglavlju iznose se zaključna razmatranja, *policy* preporuke te ograničenja i predloženi smjer budućih istraživanja.

2. Korupcija u kontekstu Hrvatske i pridruživanja Europskoj uniji

U literaturi je poznat koncept korupcije kao neformalne institucije koji je predmet teorijskih rasprava (Skoryk, 2019). I dok je pojam korupcije još uvijek podložan raspravi (Hogdson & Jiang, 2007), postoji, međutim, konsenzus da se koruptivno ponašanje smatra neformalnom praksom u ponašanju i taj pristup primjenjuje se u ovom radu.

Čaldarović i suradnici (2009) navode da je korupcija duboko ukorijenjena društvena pojava. Postojanost korupcije u nekim društvima, pa tako i u Hrvatskoj, može se pripisati opstojnosti neformalnih veza i institucija u postsocijalističkim zemljama gdje naslijeđene neformalne institucije uspješno evoluiraju i zadržavaju se u novom institucionalnom okviru (Ledeneva & Efendic, 2021; 2022). Kada formalne institucije ne funkcioniraju, zamjenjuju ih i nadopunjuju neformalne institucije (Horak et al., 2020; Ledeneva & Efendic, 2021). Korupcija je povezana sa slabim institucijama i neučinkovitošću javnog sektora (Dimant & Tosato, 2018) i stoga je razumljivo da su građani, ako nemaju povjerenja u institucije, skloni i sami pribjegavati korupciji i opravdavati je (Uslaner, 2004). Nasuprot tome, građani prepoznaju kvalitetu života u društvu bez korupcije: pojedinci koji iskazuju veće zadovoljstvo svojim životom imaju veću odbojnost prema korupciji (Andriani & Ashyrov, 2022).

Raspon neformalnih praksi koje su u većini zemalja u svijetu uvriježene vrlo je širok i obuhvaća ponašanja (darivanje, zapošljavanje, usluge i sl.) iz emocionalnih ili interesnih pobuda, solidarnosti, radi pokazivanja moći ili stavljanja pod kontrolu (Ledeneva, 2018 a, b). Nisu sve neformalne prakse korupcija, ali lako prerastaju u koruptivno ponašanje (Ledeneva, 2014). Iz neformalnih praksi izrastaju neformalne institucije: nepisana pravila kojima se premošćuje jaz tamo gdje formalne institucije ne postoje ili nisu učinkovite pa neformalne institucije reguliraju postojeća preklapanja ili suprotnosti u djelovanju formalnih institucija (Azari & Smith, 2012; Lauth, 2015). Formalne i neformalne institucije u međusobnoj su interakciji na način da formalne podupiru i nadopunjuju ili nadomještaju i ukidaju neformalne institucije (Estrin & Prevezer, 2011; North, 1990). Formalne institucije crpe svoju legitimnost iz države i državnih tijela i zakona, dok neformalne legitimnost dobivaju iz socijalnih interakcija i ponašanja na mikrorazini. Formalne institucije su centralizirane, a neformalne nisu, tako da neki autori vide neformalne institucije kao krovni pojam pod koji se ubrajaju i neformalne prakse, mreže i druga neformalna ponašanja

(Lauth, 2015). U ovome je razumijevanju i ishodište najčešćeg poimanja korupcije kao pojave u javnom sektoru gdje se zlouporaba ovlasti događa unutar državnih i javnih institucija (Hogdson & Jiang, 2007).

Ponašanja i prakse u okviru neformalnih institucija zadržavaju se ili čak jačaju u izazovnim vremenima (Ledeneva & Efendic, 2021; 2022) poput tranzicije, pristupanja EU-u, ekonomskih ili političkih kriza. Utemeljeno je pretpostaviti da je u doba visoke nezaposlenosti slijedom gospodarske krize započete 2008./2009. u Hrvatskoj eskaliralo zapošljavanje „preko veze“, neformalnim kanalima i korupcijskim mehanizmima (podmićivanje, nepotizam, trgovanje utjecajem, razmjena usluga *quid pro quo*, zlouporaba ovlasti i drugo). Pojedinaac prije ulaska u korupcijske transakcije ocjenjuje nadilaze li koristi potencijalne troškove korupcijskih djela (npr. iznos mita, rizik da bude otkriven i sankcioniran i dr.). Za korupcijskim se mehanizmima poseže kada se korupcijom osigurava postizanje cilja ili se do njega dolazi brže i jeftinije nego regularnim putem s pomoću formalnih institucija (Budak, 2007).

Europska je unija prepoznala problem korupcije pri prihvaćanju u članstvo novih zemalja. U tzv. Kopenhaškim kriterijima⁴⁷ nije izravno navedeno stavljanje korupcije pod kontrolu unutar političkog uvjeta i vladavine prava, no taj uvjet proizlazi iz niza dokumenata donesenih slijedom Kopenhaških kriterija (Marktler, 2006). Ograničenja europeizacije u suzbijanju korupcije danas su više nego očita (Martin-Russu, 2022), a time se dovodi u pitanje i primanje u članstvo novih zemalja koje su redom opterećene korupcijom. Laurila (2018) preispituje buduće proširenje EU-a na zemlje zapadnog Balkana u svjetlu bojazni EU-28 da će se korupcija prelići u EU puste li se u članstvo visokokorumpirane zemlje.

U kontekstu primanja Hrvatske u članstvo, EU je u procesu pridruživanja imala na raspolaganju instrumente kojima je uvjetovala punopravno članstvo zemljama kandidatkinjama efikasnim suzbijanjem korupcije. Međutim, jednom nakon stjecanja punopravnog članstva, EU nema zakonska sredstva da sankcionira korupciju u državi članici, osim u segmentu pronevjere EU fondova (Lacatus & Sedelmeier, 2020). Recentna istraživanja potvrđuju da je u 13 novih zemalja članica EU-a došlo do povećanja prisutnosti korupcije (Alfano, Capasso & Goel, 2021).

Studije o situaciji s korupcijom u novim zemljama članicama upućuju na perzistentnost korupcije i slabljenje antikorupcijskih napora (Kartal, 2014). Johannsen & Pedersen (2011) navode da ne postoji jedinstveno rješenje za suzbijanje korupcije u svim (novim) članicama EU-a jer je iskustvo pokazalo da se Estonija uspješnije obračunava s korupcijom za

razliku od Rumunjske i Bugarske. U Poljskoj se borba protiv korupcije odvijala većinom pod pritiskom ulaska u EU 2004., a potom su ti napori oslabjeli (Gadowska, 2010). U Bugarskoj i Rumunjskoj se nakon pridruživanja EU-u 2007. godine provedba antikorupcijske politike i reformi nastavila u sektorima gdje je na snazi bio monitoring Europske komisije i utemeljeni rizik od sankcija EU-a (Spendzharova & Vachudova, 2020; Lacatus & Sedelmeier, 2020). Zajedničko je da nakon ulaska u EU, osim vrlo ograničene nadležnosti tijela EU-a u kontroli korupcije, političke elite u novim zemljama članicama postojeći problem korupcije ignoriraju te da ne postoji predanost borbi protiv korupcije (Martin-Russu, 2022). Takav odnos elita u kombinaciji sa sve većim aferama i brojnim korupcijskim skandalima u Hrvatskoj vjerojatno formira javno mnijenje o raširenosti korupcije i stav o opravdanosti korupcijskih praksi te razinu povjerenja u institucije. Recentno istraživanje koje su proveli Bovan i Baketa (2022) o povjerenju u institucije u Hrvatskoj u osam vremenskih točaka od 1999. do 2020. godine ponajprije razmatra povjerenje u političke institucije. Razina povjerenja građana za većinu se promatranih institucija s vremenom smanjuje, dok je njihov poredak po razini ukazanog povjerenja uglavnom stabilan (Bovan & Baketa, 2022; Sekulić & Šporer, 2010; Domitrović Ivanešić & Žagmešter, 2020).

3. Podaci i metodologija istraživanja

Podaci korišteni u radu prikupljeni su anketom na reprezentativnom uzorku građana u Hrvatskoj starijih od 16 godina. Upitnik za provedbu ankete razvili su autori, a anketu je metodom telefonskog anketiranja (*computer-assisted telephone interviewing* – CATI) u listopadu i studenom 2022. godine provela agencija za istraživanje tržišta Henda. Ukupno su prikupljena 502 odgovora, a deskriptivna statistika sociodemografskih pokazatelja svih ispitanika prikazana je u Tablici 1.

Tablica 1: Obilježja ispitanika u uzorku

Varijabla	N	Prosjeak	St. dev.
Dobni razredi ispitanika			
16 – 24	65	0,13	0,34
25 – 34	83	0,17	0,37

35 – 44	87	0,17	0,38
45 – 54	90	0,18	0,38
55+	177	0,35	0,48
Spol ispitanika			
žene	281	0,56	0,50
muškarci	221	0,44	0,50
Regija ispitanika			
Zagreb	126	0,25	0,43
sjeverna Hrvatska	79	0,16	0,36
Slavonija	98	0,20	0,40
Lika, Kordun, Banija	34	0,07	0,25
Istra, Hrvatsko primorje, Gorski kotar	66	0,13	0,34
Dalmacija	99	0,20	0,40
Veličina naselja ispitanika			
< 2000	189	0,38	0,48
2001 – 10.000	81	0,16	0,37
10.001 – 100.000	98	0,20	0,40
100.001+	134	0,27	0,44
Radni status ispitanika			
zaposlen	332	0,67	0,47
nezaposlen	39	0,08	0,27
učenik, student	32	0,06	0,25
umirovljenik	83	0,17	0,37
kućanica	12	0,02	0,15
Razina obrazovanja ispitanika			
bez formalnog obrazovanja	1	0,00	0,04
primarno	9	0,02	0,13
sekundarno	256	0,51	0,50
tercijarno	234	0,47	0,50
Bračni status ispitanika			
vjenčan(a), živi s partnerom	306	0,63	0,48
samac, rastavljen, udovac	181	0,37	0,48
Veličina kućanstva ispitanika			
1	55	0,11	0,32
2	119	0,24	0,43

3 – 5	288	0,58	0,49
više od 5	31	0,06	0,24
Osobni prihodi ispitanika*			
nema prihoda	33	0,08	0,26
do 2.000 HRK	30	0,07	0,25
2.001 – 3.500 HRK	48	0,11	0,31
3.501 – 5.000 HRK	82	0,19	0,39
5.001 – 6.500 HRK	81	0,19	0,39
6.501 – 8.000 HRK	77	0,18	0,38
više od 8.000 HRK	86	0,20	0,40
Prihodi kućanstva ispitanika*			
do 5.000 HRK	48	0,11	0,32
5.001 – 10.000 HRK	131	0,31	0,46
više od 10.000 HRK	242	0,57	0,49

Izvor: autori.

* Bilješke: „St. dev.“ označava standardnu devijaciju. * U vrijeme provođenja ankete važeća valuta bila je hrvatska kuna (HRK). Od 1. siječnja 2023. Hrvatska je prihvatila euro (EUR) kao službenu valutu prema fiksnom tečaju konverzije 1 EUR=7,53450 HRK.

Upitnik za anketu iz 2022. sastoji se ukupno od sedam pitanja o korupciji i institucijama te o socioekonomskim obilježjima ispitanika. U upitniku su korištena pitanja u kojima se replicira dio ankete provedene u Hrvatskoj 2010. godine u istraživanju stvarnih iskustava i percepcije korupcije u Hrvatskoj (UNODC, 2011) (nadalje: UNODC anketa) i dio ankete o europskom istraživanju vrednota (European Value Survey, EVS) iz 1999., 2008. i 2017. godine (EVS, 2022) (nadalje: EVS). UNODC anketa bila je provedena u ljeto 2010. među odraslim građanima Hrvatske, a prikupljeni su odgovori 3.005 ispitanika (UNODC, 2011).

Mišljenje građana o tome koji su najveći problemi prisutni u Hrvatskoj, percepcija uobičajenih korupcijskih praksi po vrsti ponašanja i vrsti javnih službi te stav o prijavljivanju korupcije analiziraju se repliciranjem pitanja i preuzimanjem rezultata ankete iz UNODC istraživanja provedenog 2010. u Hrvatskoj (UNODC, 2011). Dobiveni odgovori prikupljeni su u jeku aktivnosti oko zatvaranja poglavlja 23. „Pravosuđe i temeljna prava – područje suzbijanja korupcije“ radi premošćivanja posljednje prepreke u pridruživanju EU-u (koje se formalno dogodilo tri godine nakon provođenja ankete). Njih se uspoređuje s odgovorima prikupljenima gotovo desetljeće nakon stjecanja punopravnog članstva Hrvatske u EU-u 2013. godine.

Pitanja o opravdanosti korupcijskih i neformalnih praksi i njihovoj percipiranoj učestalosti preuzeta su iz EVS ankete za Hrvatsku. Usporedba odgovora na ista pitanja postavljena ispitanicima 1999., 2008., 2010. i/ili 2017. s odgovorima iz 2022. godine omogućuje usporedbu javnog mnijenja i varijabli u mjernom instrumentu u razdoblju od 20 godina. Štulhofer (2003) se koristi sličnom metodologijom usporedbe u radu o društvenom kapitalu.

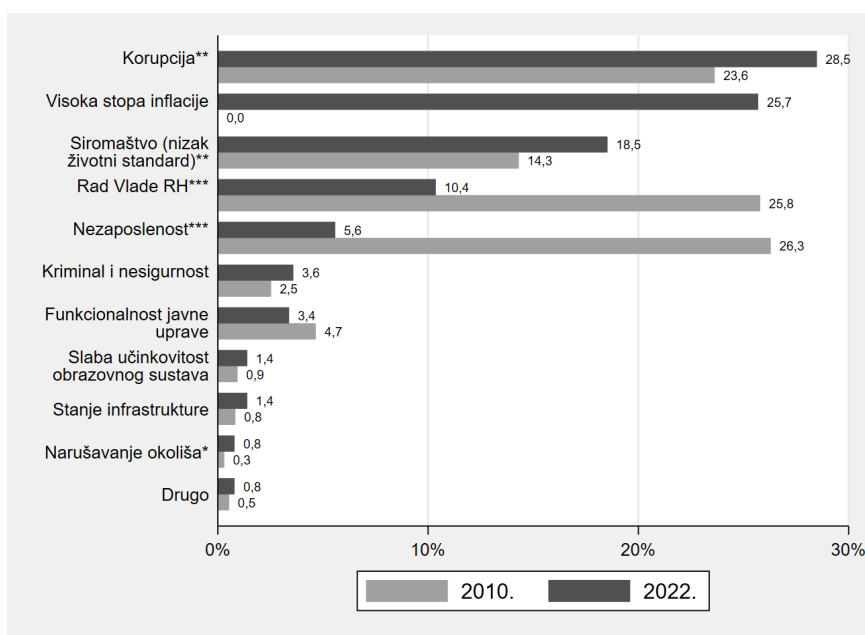
Novo dodano u našem upitniku jest jedno izravno pitanje o kretanju razine korupcije u Hrvatskoj u odnosu na stanje prije ulaska u EU. S tim mišljenjem javnosti započinje prikaz rezultata u sljedećem poglavlju. Podaci su analizirani metodama deskriptivne statistike, a razlike među odgovorima za različite godine ili sociodemografska obilježja ispitane su koristeći t-test ili hi-kvadrat (χ^2) test.

4. Rezultati istraživanja i diskusija

Gotovo polovica građana smatra da se opća razina korupcije u Hrvatskoj povećala u odnosu na stanje prije ulaska u EU, njih 49 %. Ako se tome pridoda 44 % ispitanika koji smatraju da je razina korupcije ostala nepromijenjena, proizlazi da čak 93 % hrvatskih građana deset godina nakon punopravnog članstva Hrvatske u EU-u ne vidi rezultate u smanjenju korupcije. Premda to pitanje ne ispituje direktni utjecaj EU članstva na korupciju u Hrvatskoj, sama je činjenica da građani ne vide pozitivnu vezu između članstva u EU-u i smanjenja korupcije indikativna. Rezultati ankete javnog mnijenja u Hrvatskoj u skladu su s prethodnim nalazima iz literature koji se temelje na standardiziranim pokazateljima korupcije na razini pojedine zemlje. Konkretno, indeks percepcije korupcije za Hrvatsku je 2012. iznosio 46, a do 2022. godine popravio se na 50 bodova na ljestvici od 0 – posve korumpirano društvo do 100 – društvo bez korupcije (Slika 1). Hrvatska se tijekom čitavog promatranog razdoblja nalazi u skupini manje korumpiranih zemalja u svijetu, ali među najkorumpiranijima unutar EU-a. Blago poboljšanje indeksa percepcije korupcije ne prati pozitivnije mišljenje anketiranih građana. Naprotiv, anketni podaci pokazuju da je korupcija u Hrvatskoj prije ulaska u EU bila ne samo zapreka u procesu pridruživanja već i velik problem mjereno percepcijama građana: 2010. godine tri četvrtine ispitanika svrstava je u tri najveća problema u Hrvatskoj. Usporedba percepcije korupcije kao problema u Hrvatskoj u dva promatrana razdoblja prikazana je na Slici 2.

Prema mišljenju građana, korupcija se 2022. godine nalazila na vrhu gorućih problema u Hrvatskoj kao najvažniji problem u Hrvatskoj. To je pogoršanje u odnosu na 2010. godinu kada se korupciju doživljavalo kao treći problem po važnosti, nakon nezaposlenosti i rada Vlade RH. U 2022. godini 28,5 % ispitanika smatra da je korupcija najveći problem, što je veći udio ispitanika nego 2010. godine kada ih je bilo 23,6 %. Problem korupcije u 2022. statistički se značajno razlikuje prema radnom statusu ispitanika, a problem funkcionalnosti javne uprave različit je prema njihovu obrazovanju (Tablica D1). Korupciju kao najveći problem vide umirovljenici (čak 45,8 %) i nezaposleni (35,9 %) te tek svaki deseti učenik ili student. Što se tiče razine obrazovanja, 27 % sekundarno obrazovanih i 30,8 % tercijarno obrazovanih vide korupciju kao najveći problem, dok je kod građana s primarnim obrazovanjem ona na trećem mjestu najvećih problema s udjelom od 22,2 %.

Slika 2: Najvažniji problemi u Hrvatskoj 2010. i 2022.

Izvor: autori.

* Pitanje iz upitnika: Prema Vašem mišljenju, koji su najvažniji problemi danas u Hrvatskoj? Bilješke: Visoka stopa inflacije nije bila identificirana kao problem u 2010. Razlike su ispitane koristeći hi-kvadrat (χ^2) test: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

Zanimljivo je da percepcija najvažnijih problema snažno odražava gospodarsku situaciju u zemlji u tom trenutku: krizna 2010. godina obilježena je visokim i rastućim stopama nezaposlenosti u Hrvatskoj (Jurčić, 2015), dok je u 2022. godini prisutna neizvjesnost oko mogućeg pada životnog standarda kao posljedice inflacije od 13 % i više, neizvjesnost oko uvođenja eura kao službene valute u RH od 1. siječnja 2023., pesimizma vezanog za energetske krizu i rat u Ukrajini te posljedica pandemije uzrokovane virusom COVID-19.³ Najveći pozitivan pomak opažen je u ocjeni problematičnosti rada Vlade RH jer je to u 2010. godini četvrtina ispitanika percipirala kao najveći problem, a u 2022. tek svaki deseti ispitanik. U donjem dijelu rang-ljestvice problema (manje od 5 % ispitanika smatra ih najvećim problemom u Hrvatskoj) nalaze se problemi čije ocjene i kretanje u dva promatrana razdoblja također zaslužuju komentar.

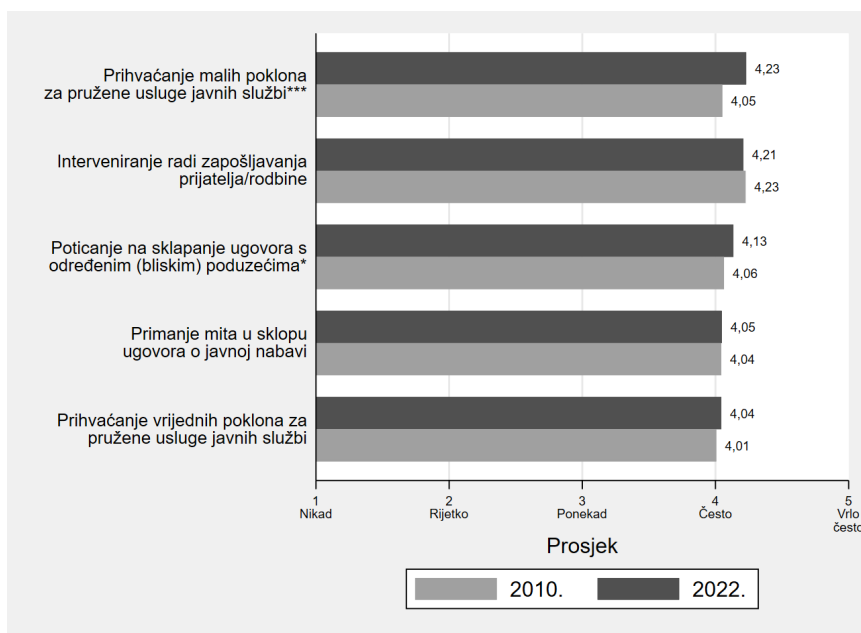
U odnosu na 2010. percepcija problema kriminala i nesigurnosti građana u 2022. u porastu je, što također može biti povezano s povećanom percepcijom korupcije i drugih kaznenih djela. Funkcionalnost javne uprave manji je problem, vjerojatno zahvaljujući digitalizaciji i novim uslugama e-uprave čime je omogućen pristup širem krugu korisnika i učinkovit rad sustava za vrijeme i nakon pandemije bolesti COVID-19. Stanje infrastrukture ocijenjeno je većim problemom danas nego prije 12 godina, jednako kao i učinkovitost obrazovnog sustava. Zanimljivo da, premda se percipira minornim problemom, narušavanje okoliša izaziva veću zabrinutost u odnosu na 2010. godinu, što je moguća posljedica povećane svijesti o štetnom utjecaju klimatskih promjena i važnosti očuvanja okoliša u Hrvatskoj. U godinama neposredno prije ankete naime aktualizirane su u medijima i javnosti teme zbrinjavanja otpada, zagađenja turističkih odredišta i prirodnih ljepota, promocija ekološki manje štetnih vozila na električni pogon i drugo.

Nadalje je zanimljivo bilo istražiti koji su oblici korupcije više ili manje prisutni danas u Hrvatskoj u odnosu na 2010. godinu. Literatura govori u prilog tomu da se digitalizacijom usluga smanjuju prilike za neke korupcijske prakse. Administrativna korupcija koju više primjećuju građani i snažno utječe na percepciju korupcije javnosti ograničava se uvođenjem primjerice već spomenutih usluga e-uprave (Zhao & Xu, 2015; Castro & Lopes, 2022) koje se provode bez osobnog kontakta sa službenicima, e-upisa u obrazovne institucije i e-listi čekaanja u bolnicama (Budak & Rajh,

³ Za ekonomske pokazatelje, prognoze i analize, vidjeti Hrvatska narodna banka, npr. https://www.hnb.hr/documents/20182/4146450/h-pregled-ekonomskog-biltena-esb_6-2022.pdf/5d65021f-88b5-75ca-e41b-f1d12691124f.

2014). Neke druge prakse poput davanja malih poklona javnost uglavnom ne percipira kao koruptivno ponašanje (Franić & Kojouharov, 2019). U studijama se one često opisuju kao običajima uvjetovano ponašanje, dio tradicije i kulturnih vrijednosti u društvu (Jancsics, 2015) ili u kontekstu postsocijalističkog nasljeđa u slučaju posttranzicijskih zemalja (Graycar & Jancsics, 2017). Postojeća literatura priznaje da je teško određiva granica između dara i mita (Rose-Ackerman, 1998) pa je u tom svjetlu još važnije ispitati poimanje „malih poklona“ i stav javnosti u specifičnom društvu i točki vremena.

Slika 3: *Koruptivna ponašanja među djelatnicima javnih službi u Hrvatskoj 2010. i 2022.*

Izvor: autori.

* Pitanje iz upitnika: Koliko se često u praksi pojavljuju sljedeća ponašanja među djelatnicima u javnim službama u Hrvatskoj?

Bilješke: Prosjek je izračunat kao vagani prosjek koristeći pondere uzorkovanja. Razlike su ispitane koristeći dvostrani t-test: *** $p < 0,01$, * $p < 0,1$.

U Hrvatskoj se stavovi ispitanika o tom pitanju nisu značajno promijenili u odnosu na 2010. (Slika 3). Za sve ispitane prakse građani ocjenjuju da se događaju često ili vrlo često (ocjena iznad 4 na ljestvici od 1 – nikad do

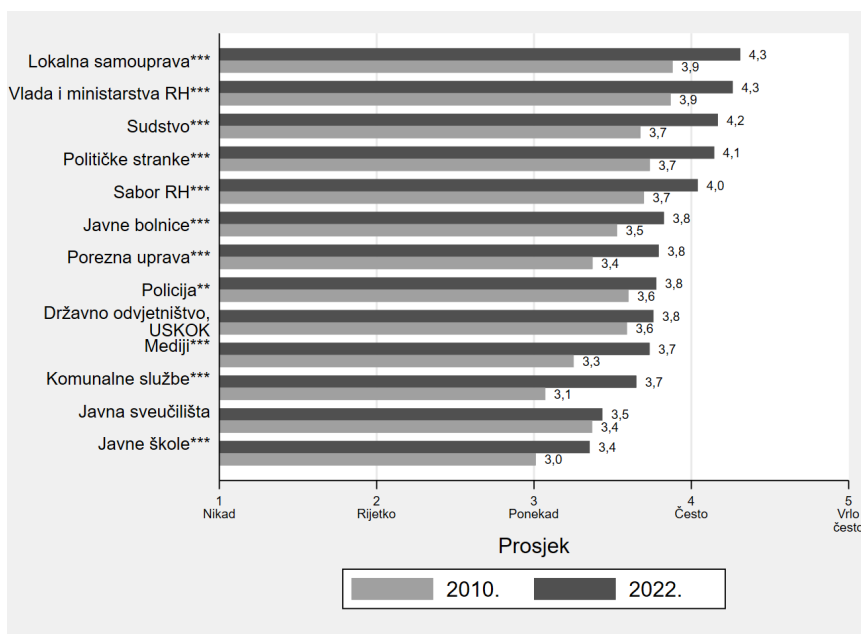
5 – vrlo često). Zabrinjava da je prema ocjeni građana u hrvatskom javnom sektoru jednako prisutno primanje mita u sklopu ugovora o javnoj nabavi i prihvaćanje vrijednih poklona – oblici nepobitno korupcijskog ponašanja u očima javnosti kao i prihvaćanje malih poklona (zahvalnosti) za pružene usluge javnih službi. I dok su u 2010. godini za objašnjavanje razlika bile značajne varijable poput pripadnost ispitanika regiji, dohodak kućanstva i radni status ispitanika, u 2022. razlike u sociodemografskim obilježjima ispitanika većinom nisu signifikantne (Tablica D2).

Promatrano po javnim institucijama, građani smatraju da se korupcijske prakse u svih 13 predloženih institucija / javnih službi često događaju (ocjene više od 3 na ljestvici 1 – nikad do 5 – vrlo često). Ni u 2010. ni u 2022. prema mišljenju javnosti u Hrvatskoj ne postoji institucija u kojoj je korupcijsko ponašanje rijetko ili ne postoji (Slika 4). Zanimljivo je i da je percipirana učestalost veća za sve promatrane kategorije (osim za javna sveučilišta gdje se zadržala na otprilike istoj razini), što pokazuje da javnost vidi više korupcijskih ponašanja danas u odnosu na 2010. godinu. Lokalna samouprava (gradovi i općine) te Vlada RH smatraju se institucijama najveće prisutnosti korupcije. Kad se tome pribroje i političke stranke na četvrtom mjestu i Hrvatski sabor na petom, jasno je da građani politiku i političke institucije smatraju najkorumpiranijim institucijama u Hrvatskoj. U odnosu na 2010. godinu, veći porast percepcije učestalih korupcijskih praksi zabilježen je u sudstvu, vjerojatno kao posljedica afera otkrivenih 2022. i u godinama koje su neposredno prethodile anketi.⁴ Primjećuje se također porast percepcije korupcije u medijima, a „najčišći“ sektor je obrazovanje, odnosno javne škole i javna sveučilišta. Porast percepcije raširenosti korupcije u javnim školama moguće da je posljedica tzv. afera „Daj 5!“ u poznatoj zagrebačkoj gimnaziji u ljeto 2022. godine u kojoj je sudjelovala obitelj predsjednika Republike. Regionalna pripadnost i dohodak kućanstva ponovno su se pokazali statistički značajnim obilježjima ispitanika u 2010. za objašnjavanje razlika među odgovorima, dok je u 2022. godini značajna samo razina njihova obrazovanja za objašnjavanje razlika u lokalnoj samoupravi, sudstvu, policiji i javnim sveučilištima (Tablica D3). Za sve te institucije prosjek sekundarno i tercijarno obrazovanih veoma je sličan, dok je prosjek odgovora ispitanika s primarnim obrazovanjem značajno niži (npr. promatra li se lokalna samouprava, prosjeci za tercijarno, sekundarno

⁴ Uhićenje sudaca Županijskog suda u Osijeku, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/uhicena-tri-suca-jednog-pronasli-u-stanu-prijateljice-natase-osumnjicen-i-zoran-mamic-15079422>; uhićenje sutkinje Općinskog suda u Šibeniku i dr., <https://transparency.hr/hr/novost/korupcija-u-rujnu-2022.-godine-1023> <https://transparency.hr/hr/novost/korupcija-u-svibnju-2022.-godine-1010>.

i primarno obrazovanje redom su 4,4, 4,3 i 3,8). Taj je trend prisutan, iako ne i statistički signifikantno različit, i u svim ostalim institucijama, što dovodi do zaključka da zapravo najobrazovaniji dio naših građana ima najlošiju predodžbu u vezi s koruptivnim radnjama u javnim institucijama.

Slika 4: Učestalost koruptivne prakse u javnim institucijama 2010. i 2022.

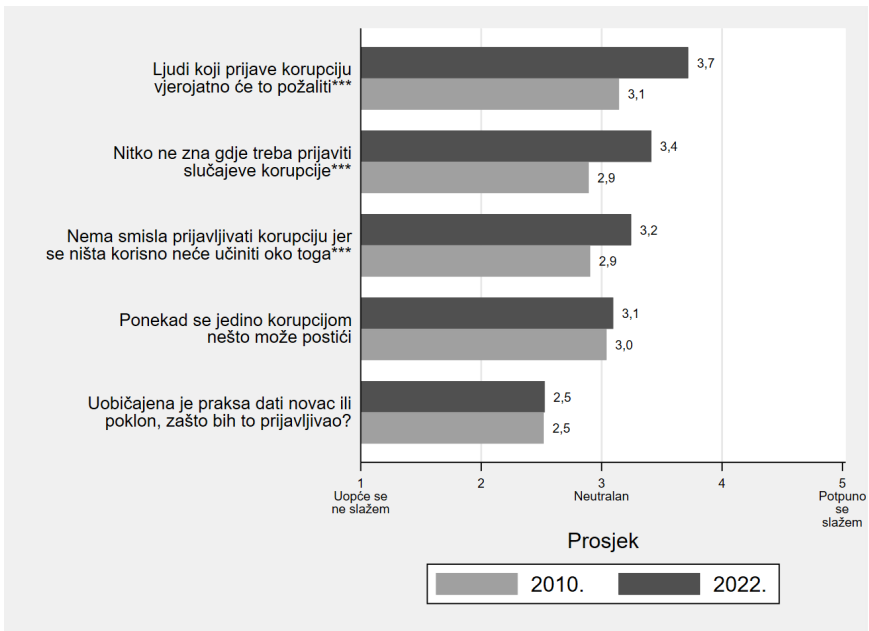
Izvor: autori.

* Pitanje iz upitnika: Prema Vašem mišljenju, koliko se često događaju koruptivne prakse i ponašanja u sljedećim javnim institucijama/sektorima?

Bilješke: Prosjeck je izračunat kao vagani prosjeck koristeći pondere uzorkovanja. Razlike su ispitane koristeći dvostrani t-test: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$.

Percepcija javnosti da se i u policiji, državnom odvjetništvu i USKOK-u često događaju korupcijske prakse upućuje na nepovjerenje građana u vezi s prijavljivanjem korupcije (Slika 5). U 2022. godini više se ispitanika slaže s tvrdnjom da će osobe koje prijave korupciju to požaliti i da nema smisla prijavljivati korupciju jer neće od toga biti koristi. Moguće je da taj stav potječe iz recentnog slučaja zviždačice Đerek koja je otkrila i prijavila sumnju na korupciju u 2022. godini. Nakon što je upozorila na nepravilnosti u upravljanju državnom imovinom, zviždačica je bila izložena pritiscima i nezakonito otpuštena.

Slika 5: Izjave oko prijavljivanja korupcije u Hrvatskoj 2010. i 2022.

Izvor: autori.

* Pitanje iz upitnika: Koliko se slažete odnosno ne slažete s navedenim izjavama vezanima uz prijavljivanje slučajeva korupcije?

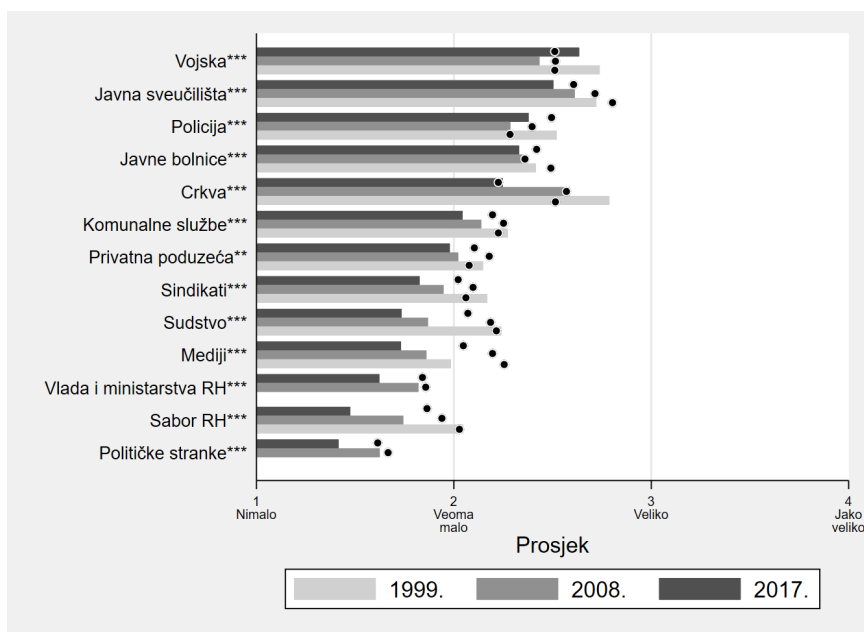
Bilješke: Prosjek je izračunat kao vagani prosjek koristeći pondere uzorkovanja. Razlike su ispitane koristeći dvostrani t-test: *** $p < 0,01$.

Rezultati odgovora vezanih za prijavljivanje korupcije iz 2022. godine lošiji su od onih u 2010. godini: najveća je razlika u tome da više građana misli da „nitko ne zna gdje treba prijaviti slučajeve korupcije“. To nepoznavanje zanimljivo je nakon protoka godina i slučajeva koji su bili poznati javnosti i u kojima se etablirao USKOK kao institucija nadležna za korupciju te policija kao prvi kontakt građana za prijavu sumnji na kršenje zakona. Moguće da se to nepoznavanje odnosi na interne procedure prijave korupcije u firmama i javnim službama. Nepromijenjen je stav da ne treba prijavljivati korupciju jer je to uobičajena praksa: budući da se građani s tom tvrdnjom ne slažu, moguće je zaključiti da prema javnom mnijenju nije u društvu uobičajena praksa davati novac ili poklon (za razliku od iskazanog mišljenja oko uobičajene i česte prakse davanja mita u javnim službama). Shvaćanje korupcije kao sredstva koje pomaže „kada se jedino korupcijom može nešto postići“ u oba je razdoblja dobilo neutralnu ocjenu (niti se slažem niti se ne slažem). Regionalna pripadnost, radni status i dohodak kućanstva ponovno

su se pokazali signifikantnim obilježjima ispitanika u 2010. za objašnjavanje razlike među odgovorima, dok je u 2022. godini značajan samo radni status za objašnjavanje razlika u izjavi „Ponekad se jedino korupcijom može nešto postići“ (Tablica D4). Zanimljivo je da skupinu koja ovdje iskače čine umirovljenici s prosjekom odgovora 3,7, dok se ocjene ispitanika u ostalim radnim statusima (zaposleni, nezaposleni, studenti, kućanice) kreću oko 2,9.

Slika 6: Povjerenje u javne institucije u Hrvatskoj i EU-11

Izvor: autori.

* Pitanje iz upitnika: Za svaku od ponuđenih stavki recite koliko povjerenja imate u određene institucije?

** Bilješke: Razina povjerenja u Hrvatskoj je prikazana vodoravnim trakama, a prosječna razina povjerenja u zemljama EU-11 točkama. Prosjeak je izračunat kao vagani prosjeak koristeći pondera uzorkovanja. Razlike su ispitane koristeći hi-kvadrat (χ^2) test: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$.

Nepovjerenje u institucije da će se slijedom prijave obračunati s korupcijom koje odražava Slika 5 dodatno je potvrđeno u izravnim odgovorima u koje institucije u Hrvatskoj građani imaju povjerenja (Slika 6). Osim što je razina povjerenja u institucije u Hrvatskoj većinom niža od prosjeka EU-11, povjerenje se u sve kategorije institucija u razdoblju nakon ulaska u EU (2008. – 2017.) srozalo, osim u vojsku i policiju. Najviše povjerenja

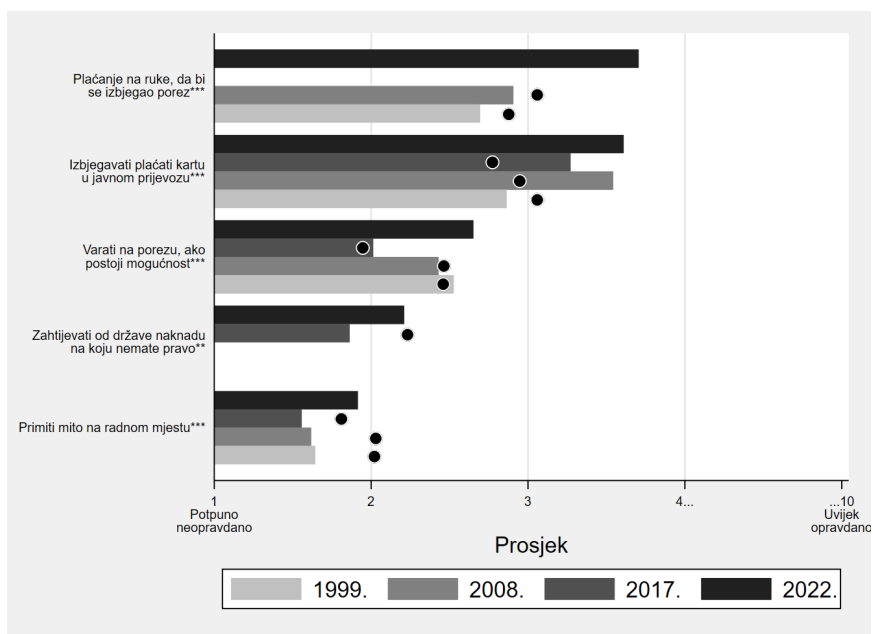
hrvatski građani imaju u vojsku, i to više od građana drugih europskih postsocijalističkih zemalja (premda je i ta ocjena niska; u 2017., ocjena 2,6 na ljestvici od 1 – nimalo povjerenja do 5 – jako veliko povjerenje). Porast povjerenja u vojsku u anketi 2017. godine u odnosu na prethodnu anketu provedenu 2008. moguća je posljedica pristupanja Hrvatske u članstvo NATO saveza 2009. godine. Na rang-listi institucija u koje su građani imali najveće povjerenje 2017. godine slijede javna sveučilišta, no razina povjerenja se smanjuje. Najveći pad povjerenja građana u promatranim razdobljima opaža se za Crkvu. Nepovjerenje javnost iskazuje u privatna poduzeća, sindikate, sudstvo i medije. Na dnu ljestvice nalaze se političke institucije: Vlada i ministarstva, Sabor i naposljetku političke stranke u koje građani imaju najmanje povjerenja (Slika 6). Ti su rezultati u skladu s dosad provedenim empirijskim istraživanjima koja su potvrdila najniže razine povjerenja u političke stranke, Hrvatski Sabor i Vladu RH, a najviše povjerenja u vojsku i policiju (Bovan & Baketa, 2022).

Redovita ispitivanja javnog mnijenja u Hrvatskoj koja provode mediji pokazuju da je rejting političkih stranaka na niskoj razini, no bez obzira na skandale i korupcijske afere koje ih potresaju, hrvatsko biračko tijelo nikada nije sankcioniralo korupciju ni sumnju na korupciju. Stupanj završenog obrazovanja tijekom čitavog se promatranog razdoblja pokazao značajnim u objašnjavanju razlika u stupnju povjerenja u određene institucije, što je posebice izraženo u 2017. (Tablica D5). Općenit je trend da je povjerenje u sve institucije najveće u osoba s primarnim obrazovanjem, a najmanje u osoba s tercijarnim obrazovanjem. Najveća razlika uočena je za stupanj povjerenja u Crkvu, gdje najveći stupanj povjerenja imaju ispitanici s primarnim obrazovanjem (prosjeck 2,5), a najmanji oni s tercijarnim obrazovanjem (prosjeck 2,0). S druge strane, najmanje razlike uočene su oko (nedostatka) povjerenja u političke stranke i Hrvatski sabor gdje je prosjeck ocjena za sve vrste obrazovanja oko 1,5. Osim stupnja obrazovanja, u 2017. uočene su razlike oko povjerenja u institucije i prema spolu. Pa tako muškarci imaju općenito niži stupanj povjerenja u sve institucije od žena. Kao i kod obrazovanja, najveća je razlika kod povjerenja u Crkvu (žene prosjeck 2,4, a muškarci 2,1), a najmanja kod povjerenja u političke stranke, Sabor te Vladu i ministarstva RH gdje je prosjeck i kod muškaraca i žena oko 1,5. Iz toga se može zaključiti da je nizak stupanj povjerenja u političke institucije neovisan o spolu ili razini obrazovanja.

Uz tako nisko i padajuće povjerenje građana u (neučinkovite) institucije te percepciju raširenosti korupcijskih praksi u institucijama, opravdavanje i pribjegavanje korupcijskim rješenjima kao sredstvima „podmazivanja kotača“ poznato je u literaturi (Mendoza, Lim & Lopez, 2015). Niz istraživanja u

svijetu potvrđuje da je izbjegavanje plaćanja poreza prihvatljivije ponašanje u društvima gdje je vlast korumpiranija (McGee, Ho & Li, 2008). Percipirana opravdanost neetičnih praksi i korupcije u četiri vremenske točke od 1999. do 2022. prikazana je na Slici 7. Prosječan građanin zemalja EU-11 uglavnom ne odobrava ni varanje na porezu ni sitnija izbjegavanja plaćanja karte u javnom prijevozu, a pogotovo je protiv primanja mita na radnom mjestu. Građani u Hrvatskoj također ne gledaju na navedene prakse s odobravanjem, i osobito se protive podmićivanju na radnom mjestu. Skloniji su međutim tolerirati vožnju bez karte u javnom prijevozu od inozemnih ispitanika.

Slika 7: Percepcija vlastite opravdanosti određenih koruptivnih radnji u Hrvatskoj i EU-11

Izvor: autori.

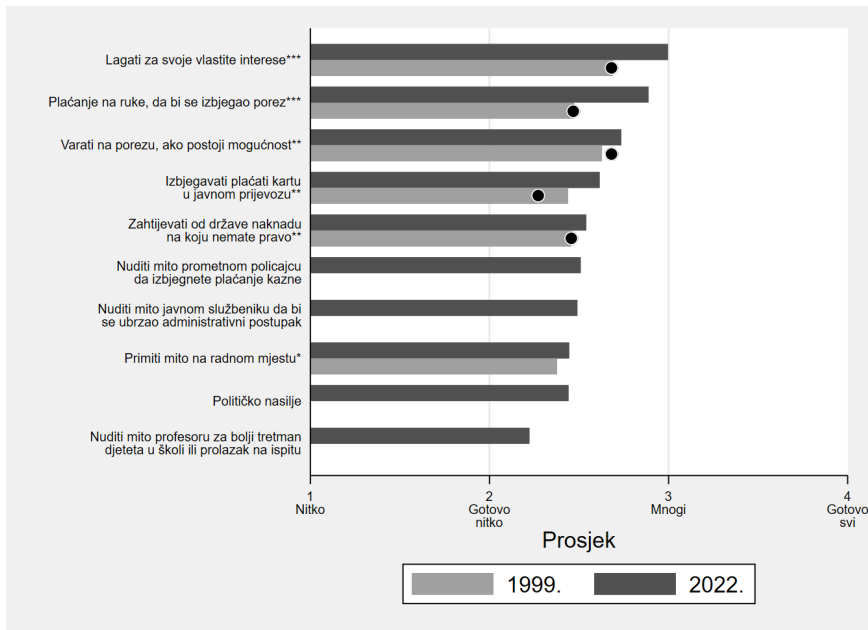
* Pitanje iz upitnika: Molimo Vas da za sljedeće tvrdnje odgovorite mogu li, za Vas, uvijek biti opravdane, nikad ne mogu biti opravdane ili nešto između?

** Bilješke: Razina povjerenja u Hrvatskoj je prikazana vodoravnim trakama, a prosječna razina povjerenja u zemljama EU-11 točkama. Prosjek je izračunat kao vagani prosjek koristeći pondera uzorkovanja. Razlike su ispitane koristeći hi-kvadrat (χ^2) test: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$.

Promatrajući detaljnije podatke iz posljednje ankete u Hrvatskoj iz 2022. u odnosu na sve promatrane godine, primjećuje se da je za sve ispitane

kategorije opravdanost neetičnih i koruptivnih praksi u porastu. Pa ipak, opravdanost postupaka na ljestvici od 1 – potpuno neopravdano do 10 – uvijek opravdano kreće se u donjoj polovici ljestvice, što znači da građani ne opravdavaju opisano ponašanje, varanje i primanje mita. Sklonost opravdanju porezne evazije pritom je najveća, a najmanje je u javnosti opravdano primanje mita na radnom mjestu. Za potonje su u 2022. bile značajne razlike u ispitanikovo dobi, obrazovanju i radnom statusu (Tablica D6). Što se tiče ispitanikove dobi, najveću prosječnu vrijednost od 2,6 imali su najmlađi ispitanici između 16 i 25 godina, a vrijednost se smanjuje s dobi ispitanika (2,1 za ispitanike između 25 i 45 te 1,7 za ispitanike starije od 45 godina). Prema stupnju obrazovanja, najveći prosjek zabilježen je kod osoba s primarnim obrazovanjem (3,4), nešto manji kod sekundarno obrazovanih (2,0) i najmanji kod tercijarno obrazovanih (1,7). Konačno, prema radnom statusu, najveću prosječnu vrijednost imaju učenici i studenti (2,9), dok su sve ostale skupine (zaposleni, nezaposleni, umirovljenici i kućanice) na vrijednosti prosjeka između 1,6 i 2,0. Dakle, starije, obrazovanije osobe više osuđuju primanje mita na radnom mjestu kao potpuno neopravdano.

Slika 8: Percepcija učestalosti određenih koruptivnih radnji u Hrvatskoj i EU-11

Izvor: autori.

* Pitanje iz upitnika: Prema Vašem iskustvu, koliko Vaših sugradana radi sljedeće?

** Bilješke: Razina povjerenja u Hrvatskoj je prikazana vodoravnim trakama, a prosječna razina povjerenja u zemljama EU-11 točkama. Prosjek je izračunat kao vagani prosjek koristeći pondera uzorkovanja. Razlike su ispitane koristeći dvostrani t-test: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, $p < 0,1$.

U 2022. godini u odnosu na 1999. percepcija hrvatskih građana o učestalosti koruptivnih radnji po svim je promatranim kategorijama u porastu (Slika 8). Za ispitivanje percepcije učestalosti u to su anketno pitanje 2022. godine uključene i tri nove tvrdnje koje izravno ispituju percepciju učestalosti podmićivanja policajca, javnog službenika i profesora te tvrdnja o političkom nasilju. Sva su neetična i koruptivna ponašanja iz upitnika u rangju ocjene veće od 2 na ljestvici od 1 – nitko do 4 – gotovo svi. Uz laganje za vlastite interese, izbjegavanje poreza nalazi se na vrhu ponašanja koja se prakticiraju u 2022. godini. Korupcija u obliku podmićivanja policajca ili javnog službenika te primanje mita na radnom mjestu, prema percepcijama građana praksa je koju poneki primjenjuju (ocjena iznad 2). Najrjeđa je praksa nuditi mito profesoru u školi ili na ispitu. U odgovorima iz 2022. ne primjećuju se neke značajne razlike u sociodemografskim obilježjima ispitanika 2022. godine, za razliku od ankete iz 2010. kada je značajna bila regionalna pripadnost ispitanika (Tablica D7). Podaci za zemlje EU-11 pokrivaju samo pet kategorija i datiraju iz davne 1999. godine, iz čega se ne može izvesti zaključak o trendu i promjenama zbog pristupanja EU-u. Zanimljivo je da su prije 25 godina percepcije učestalosti koruptivnih praksi u Hrvatskoj i drugim EU-11 zemljama bile podudarne.

5. Zaključak

U Hrvatskoj je javnosti percepcija korupcije u porastu nakon ulaska u Europsku uniju. U svim promatranim segmentima anketa provedena 2022. u odnosu na 2010. ili prije pokazuje lošije rezultate: korupcija u očima građana postaje najvažniji problem u Hrvatskoj, koruptivna su ponašanja djelatnika javnih službi česta i u blagom porastu, percipirana učestalost koruptivne prakse u javnim institucijama vidljivo je u porastu, a najviše su korupcijom obuhvaćene lokalna i središnja vlast, političke stranke i sudstvo. Visoke percepcije raširenosti korupcije prati mišljenje javnosti da su smisao i trud oko prijavljivanja korupcije jalov i čak rizičan potez za pojedinca. Paralelno s tim stavom, jača i stav da je korupcija katkad jedino sredstvo postizanja cilja, ponajprije zato što (korumpirane) institucije ne ulijevaju povjerenje građanima. Malo ili gotovo nikakvo povjerenje građani imaju u najviše institucije izvršne, zakonodavne i sudbene vlasti:

Vladu RH, Sabor RH i sudstvo. Takav je pad povjerenja odnosno zadržavanje niske razine povjerenja u institucije i raširene korupcije u Hrvatskoj tijekom gotovo dva desetljeća zabrinjavajuć jer koči toliko potrebne reforme i otvara prostor neformalnim aktivnostima. Nije utješna činjenica da se i u drugim novim zemljama članicama EU-a koje dijele sličnu postsocijalističku prošlost i ubrajaju se u posttranzicijske zemlje opažaju istovrsne tendencije. Opravdavanje „varanja države“, neplaćanja poreza, pa i podmićivanja posljedica je nepovjerenja u korumpirane i neefikasne institucije. Nakon zamaha u antikorupcijskim naporima tijekom procesa pridruživanja Hrvatske EU-u možda su građani vjerovali da će slijedom ulaska u EU europske institucije preuzeti brigu, pa čak i ingerenciju nad provođenjem hrvatskih zakona, no taj se optimizam oko uvođenja „sredene države“ pokazao neutemeljen i moguće je da je izazvao svojevrsno razočaranje u javnosti. Percepcije su subjektivne mjere korupcije, a individualni stavovi i mišljenje pojedinca mogu biti pod utjecajem stvarnih događaja, osobnog iskustva, izvještavanja trećih osoba, medija, rezultat osobnih očekivanja i drugo.

Ako su očekivanja od članstva u EU-u bila (nerealno) velika, a istodobno se otkrivaju mnoge korupcijske afere, to će više građana smatrati da se razina korupcije u zemlji nakon ulaska u EU povećala ili ostala ista. Postoji međutim i drugo moguće objašnjenje uloge pristupanja EU-u na porast percepcije korupcije: više se korupcije otkriva i procesuirana i to stvara dojam u javnosti da se i sama raširenost korupcije povećava. Za iskazane stavove i percepcije određena sociodemografska obilježja ispitanika pokazala su se značajnima. Regionalna pripadnost ispitanika bila je ispočetka značajna za niz odgovora u anketama, a postala je irelevantna nakon pristupanja Hrvatske EU-u. U 2022. godini više obrazovani građani imaju manje povjerenja u institucije, a i muškarci imaju općenito niži stupanj povjerenja u sve institucije od žena.

Korupcija je veći problem za nezaposlene građane za koje je moguće da ne mogu dobiti posao zbog neetičnih i koruptivnih praksi pri zapošljavanju. Korupcija je i veći problem za starije građane i umirovljenike jer čini javne usluge zdravstvene i socijalne skrbi manje dostupnima i povećava životne troškove te ranjive populacije. Mlade osobe čini se nisu toliko opterećene korupcijom i upravo tu leži šansa za uspjeh antikorupcijske politike koja bi trebala uvjeriti mlade generacije da imaju perspektivu živjeti i raditi u društvu bez korupcije. Naime, iseljavanje i demografsko starenje stanovništva u Hrvatskoj imat će dugoročne posljedice na razvoj hrvatskog društva, a korupcija se pokazala jednim od glavnih razloga iseljavanja (Jurić, 2017; Troskot, Prskalo & Šimić Banović, 2019; Transparency International, Hrvatska, 2020).

Pritom, osim jačanja antikorupcijske svijesti, dio svjetonazorskih poruka trebao bi biti usmjeren i prema podizanju moralnih vrijednosti u društvu jer nije svako neetično ponašanje korupcijsko djelo, a dio literature govori u prilog tomu da nije ni korupcija uvijek nemoralan čin (Hogdson & Jiang, 2007). To je istraživanje potvrdilo da stvarna politička volja za suzbijanjem korupcije u Hrvatskoj izostaje i neće doći „izvana“, osim ograničeno u kontroli korištenja europskog novca. Stoga jasno pokazivanje nulte tolerancije na neetično ponašanje i dalje stoji kao preporuka znanstvenika i stručnjaka već više od dva desetljeća, bez odjeka i uspjeha jer biračko tijelo u Hrvatskoj nikada nije sankcioniralo korupciju. Osim već spomenute striktno provedbe antikorupcijskih politika koje će podići svijest o štetnosti korupcije, nužno je jačanje integriteta javne uprave (posebno u zapošljavanju) čime se vraća povjerenje u (funkcionalne) institucije i uki-da potreba za neformalnim praksama. Treći je proces neizbježna digitalizacija koja povećava transparentnost procesa i učinkovitost javne uprave i time snažno djeluje na smanjenje korupcije i neformalnih praksi. Tomu u prilog govori i smanjenje korupcije u Estoniji koja ima visokodigitaliziranu javnu upravu.

Naposljetku, valja istaknuti nekoliko ograničenja ovog istraživanja. Iako se u istraživanju prezentiraju i uspoređuju podaci iz različitih razdoblja, naši podaci ne posjeduju „panel“ strukturu jer je sudjelovanje u svim upitnicima bilo anonimno i ne posjedujemo identifikatore ispitanika. Stoga rezultati ne daju odgovore o uzročno-posljedičnim vezama koje su dovele do stavova ispitanika, već opisuju samo korelacije, tj. asocijacije. Nadalje, iako za svaku analiziranu godinu raspolažemo reprezentativnim uzorkom građana, rezultati bi bili primjenjiviji za izvođenje konkretnih mjera politike ako bi se u analizu uključila i poduzeća, tj. donosioci odluka unutar poduzeća, što bi nam dalo kompletan uvid i sa strane potrošača, ali i sa strane proizvođača. Također, usporedba sa zemljama EU-11 nije moguća za pitanja iz ankete UNODC koja je obuhvatila samo zemlje zapadnog Balkana. Finalno ograničenje dolazi u obliku moguće kognitivne pristranosti u vezi sa semantikom korištenom u samom upitniku. Korupcija kao riječ (i njezine izvedenice, npr. koruptivno ponašanje) obično podsvjesno stvara negativne asocijacije. Ispitanici su kroz cijeli upitnik mogli uočiti što je sveukupna tema ankete i to je moglo utjecati na njihove odgovore u vidu autocenzure.

Navedena se ograničenja mogu premostiti budućim ciljanim istraživanjima problema korupcije. Jedan je od mogućih smjerova istraživanja produbiti analizu drugih novih zemalja članica EU-a sa sličnim povijesnim nasljedem, što idealno pretpostavlja provedbu ankete u tim zemljama.

Korupcija ne bi smjela zbog (ne)aktualnosti političkog trenutka nestati iz fokusa znanstvenog istraživanja, čemu ide u prilog i ovim radom dokazana postojanost korupcije u Hrvatskoj.

Litaratura

- Alfano, V., Capasso, S., & Goel, R. K. (2021). EU accession: A boon or bane for corruption? *Journal of Economics and Finance*, 45, 1–21, <https://doi.org/10.1007/s12197-020-09522-8>
- Andriani, L., & Ashyrov, G. (2022). Corruption and life satisfaction: Evidence from a transition survey. *Kyklos*, 75(4), 511–535, <https://doi.org/10.1111/kykl.12304>
- Azari, J. R., & Smith, J. K. (2012). Unwritten rules: Informal institutions in established democracies. *Perspectives on Politics*, 10(1), 37–55, <https://doi.org/10.1017/S1537592711004890>
- Bovan, K., & Baketa, N. (2022). Stabilnost i/ili promjene? Povjerenje u institucije u Hrvatskoj od 1999. do 2020. *Revija za sociologiju*, 52(1), E1–E30, <https://doi.org/10.5613/rzs.52.1.0315>
- Budak, J. (2007). Corruption in Croatia: Perceptions rise, problems remain. *Croatian Economic Survey*, 9, 35–68.
- Budak, J., & Rajh E. (2014). Korupcija u zdravstvu u Hrvatskoj: mit ili stvarnost. U: M. Vehovec (Ur.), *O zdravstvu iz ekonomske perspective* (str. 247–270). Zagreb, Hrvatska: Ekonomski institut.
- Čaldarović, O., Štulhofer, A., Kufirin, K., Glavašević, B., Odak, I., Gregurović, M., & Detelić, M. (2009). Combating corruption in Croatia: From expert perceptions to policy-oriented action strategies and back. *Revija za sociologiju*, 40(1–2), 3–22.
- Castro, C., & Lopes, I. C. (2022). E-government as a tool in controlling corruption. *International Journal of Public Administration*, 1–14, <https://doi.org/10.1080/01900692.2022.2076695>
- Dimant, E., & Tosato, G. (2018). Causes and effects of corruption: what has past decade's empirical research taught us? A survey. *Journal of Economic Surveys*, 32(2), 335–356, <https://doi.org/10.1111/joes.12198>
- Domitrović, A., Ivanešić, D., & Žagmešter, M. (2020). Vrednote u Hrvatskoj i Hrvatska kao vrednota. *Acta Iadertina*, 17(1), 83–100, <https://doi.org/10.15291/ai.3080>
- Estrin, S., & Prevezer, M. (2011). The role of informal institutions in corporate governance: Brazil, Russia, India, and China compared. *Asia Pacific Journal of Management*, 28, 41–67, <https://doi.org/10.1007/s10490-010-9229-1>
- Europska komisija (2012). *Communication from the commission to the European parliament and the council on the Main Findings of the Comprehensive Monitoring Report on Croatia's state of preparedness for EU membership*. Dostupno na <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0601:FIN:EN:HTML>

- Europska komisija (2022). *Special Eurobarometer 523 Corruption July 2022*. Dostupno na <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2658>
- European Value Survey. (2022). *EVS Trend File 1981-2017. GESIS, Cologne. ZA7503 Data file Version 3.0.0*. Dostupno na <https://doi.org/10.4232/1.14021>
- Franić, J., & Kojouharov, A. (2019). Informal payments by patients in Croatia: Benign custom or detrimental residue from socialism? *Croatian Review of Economic, Business and Social Statistics*, 5(2), 49–63, <https://doi.org/10.2478/crebss-2019-0011>
- Gadowska, K. (2010). National and international anti-corruption efforts: The case of Poland. *Global Crime*, 11(2), 178–209, <https://doi.org/10.1080/17440571003669191>
- Grabbe, H. (2006). *The EU's transformative power*. Hampshire, UK: Palgrave Macmillan, <https://doi.org/10.1057/9780230510302>
- Graycar, A., & Jancsics, D. (2017). Gift giving and corruption. *International journal of public administration*, 40(12), 1013–1023, <https://doi.org/10.1080/01900692.2016.1177833>
- Grubiša, D. (2010). Anti-corruption policy in Croatia: Benchmark for EU accession. *Politička misao*, 47(05), 69–95.
- Hogdson, G. M., & Jiang, S. (2007). The economics of corruption and the corruption of economics: An institutionalist perspective. *Journal of Economic Issues*, 41(4), 1043–1061, <https://doi.org/10.1080/00213624.2007.11507086>
- Horak, S., Afiouni, F., Bian, Y., Ledeneva, A., Muratbekova-Touron, M., & Fey, C. (2020). Informal networks: Dark sides, bright sides, and unexplored dimensions. *Management and Organization Review*, 16(3), 511–542, <https://doi.org/10.1017/mor.2020.28>
- Jancsics, D. (2015). Imperatives in informal organizational resource exchange in Central Europe. *Journal of Eurasian Studies*, 6(1), 59–68, <http://dx.doi.org/10.1016/j.euras.2014.10.001>
- Johannsen, L., & Pedersen, K. H. (2011). For the common good: Combating corruption in new EU member states. *Journal of Comparative Politics*, 4(1), 91.
- Jurčić, Lj. (2015). Stanje hrvatskog gospodarstva – Hrvatska u Europskoj uniji. *Ekonomski pregled*, 66(6), 609–642.
- Jurić, T. (2017). Suvremeno iseljavanje Hrvata u Njemačku: karakteristike i motivi. *Migracijske i etničke teme*, (3), 337–371, <https://doi.org/10.11567/met.33.3.4>
- Jurić, T. (2020). Najskuplji liječnik i sestra su oni kojih nema. *MEDIX*, 26(144–145), 30–33.
- Kartal, M. (2014). Accounting for the bad apples: The EU's impact on national corruption before and after accession. *Journal of European Public Policy*, 21(6), 941–959, <https://doi.org/10.1080/13501763.2014.910820>
- Lacatus, C., & Sedelmeier, U. (2020). Does monitoring without enforcement make a difference? The European Union and anti-corruption policies in Bulgaria and Romania after accession. *Journal of European Public Policy*, 27(8), 1236–1255, <https://doi.org/10.1080/13501763.2020.1770842>

- Laurila, H. (2018). Economic integration and corruption-EU enlargement in Western Balkans. *European Integration Studies*, 12(1), 104–116, <https://doi.org/10.5755/j01.eis.0.12.21524>
- Lauth, H. J. (2015). Formal and informal institutions. U: *Routledge handbook of comparative political institutions* (pp. 56–69). Routledge.
- Ledeneva, A. V. (2014). The ambivalence of blurred boundaries: Where informality stops and corruption begins? *RFIEA Perspectives*, 12(hiver), 19–22.
- Ledeneva, A. (2018a). *The global encyclopaedia of informality, Vol. 1: Towards understanding of social and cultural complexity*. UCL Press, <https://doi.org/10.2307/j.ctt20krxh9>
- Ledeneva, A. (2018b). *The global encyclopaedia of informality, Vol. 2: Understanding of social and cultural complexity*. UCL Press, <https://doi.org/10.2307/j.ctt20krxh9>
- Ledeneva, A., & Efendic, A. (2021). The rules of the game in transition: How informal institutions work in South East Europe. U: E. Douarin & O. Harylyshyn (Eds.), *The Palgrave Handbook of Comparative Economics* (str. 811–845). Cham, Njemačka: Palgrave Macmillan, https://doi.org/10.1007/978-3-030-50888-3_31
- Ledeneva, A., & Efendic, A. (2022). There is no free lunch: The cost of informal networking for entrepreneurs in Southeast Europe. *Europe-Asia Studies*, 1–24, <https://doi.org/10.1080/09668136.2022.2131739>
- Marktler, T. (2006). The power of the Copenhagen criteria. *Croatian yearbook of European law & policy*, 2(1), 343–363, <https://doi.org/10.3935/cyelp.02.2006.23>
- Martin-Russu, L. (2022). Introduction: The European paradox of expecting corrupt political elites to lead the fight against corruption. U: *Deforming the Reform: The Impact of Elites on Romania's Post-accession Europeanization* (str. 1–17). Cham, Njemačka: Springer International Publishing, https://doi.org/10.1007/978-3-031-11081-8_1
- McGee, R. W., Ho, S. S., & Li, A. Y. (2008). A comparative study on perceived ethics of tax evasion: Hong Kong vs the United States. *Journal of Business Ethics*, 77, 147–158, <https://doi.org/10.1007/s10551-006-9304-1>
- Mendoza, R. U., Lim, R. A., & Lopez, A. O. (2015). Grease or sand in the wheels of commerce? Firm level evidence on corruption and SMEs. *Journal of International Development*, 27(4), 415–439, <https://doi.org/10.1002/jid.3077>
- North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance. Economic development and cultural change*. Cambridge University Press, <https://doi.org/10.1017/CBO9780511808678>
- Nozar, W. (2012). The 100% union: The rise of chapters 23 and 24. *EU enlargement anno*, 87–96.
- Petrovic, M., & Smith, N. R. (2013). In Croatia's slipstream or on an alternative road? Assessing the objective case for the remaining Western Balkan states acceding into the EU. *Southeast European and Black Sea Studies*, 13(4), 553–573, <https://doi.org/10.1080/14683857.2013.859812>

- Rose-Ackerman, S. (1998). Bribes and gifts. U: A. Ben-Ner & L. Putternam (Eds.), *Economics, values, and organization* (str. 296–328). Cambridge University Press, <https://doi.org/10.1017/CBO9781139174855.013>
- Sekulić, D., & Šporer, Ž. (2010). Gubimo li povjerenje u institucije. U: J. Kregar, D. Sekulić & Ž. Šporer (Ur.), *Korupcija i povjerenje* (str. 71–117). Zagreb, Hrvatska: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo i Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Skoryk, M. (2019). Theoretical aspects of the transformation of the institute of corruption in Eastern Europe. *Baltic Journal of Economic Studies*, 5(1), 201–206, <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-1-201-206>
- Spendzharova, A. B., & Vachudova, M. A. (2020). Catching up? Consolidating liberal democracy in Bulgaria and Romania after EU accession. In *From Europeanisation to Diffusion* (str. 39–58). New York, SAD: Routledge, <https://doi.org/10.4324/9781003061373-3>
- Štulhofer, A. (2003). Društveni kapital i njegova važnost. U D. Ajduković (Ur.), *Socijalna rekonstrukcija zajednice* (str. 79–98). Zagreb, Hrvatska: Društvo za psihološku pomoć.
- Transparency International (2022). *Corruption Perceptions Index*. Dostupno na www.transparency.org/en/cpi/2022
- Transparency International (2020). Hrvatska. Dostupno na <https://transparency.hr/hr/novost/istrazivanje-o-stanju-borbe-protiv-korupcije-u-hrvatskoj-822>
- Troskot, Z., Prskalo, M. E., & Šimić Banović, R. (2019). Ključne odrednice iseljavanja visokokvalificiranog stanovništva: slučaj Hrvatske s komparativnim osvrtom na nove članice EU-a. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 56(4), 877–904, <https://doi.org/10.31141/zrpf.2019.56.134.877>
- Turkalj, K. (2012). Poglavlje 23: Reforma pravosuđa i temeljna prava: Utjecaj pristupnih pregovora na jačanje vladavine prava u Hrvatskoj. U: I. Šimonović & B. Preložnjak (Ur.), *Poznavanje i vrijednosno prihvaćanje europskog i međunarodnog prava u Republici Hrvatskoj: zbornik radova znanstvenog projekta* (str. 55–84). Zagreb, Hrvatska: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2011). *Corruption in Croatia: Bribery as experienced by the population*. Dostupno na https://www.eizg.hr/userdocsimages/projekti/završeni/Corruption_report_hrv.pdf
- Uslaner, E. M. (2004). Trust and corruption. U G. J. Lambsdorff, M. Taube & M. Schramm (Eds.), *The new institutional economics of corruption* (str. 90–106). New York, SAD: Routledge.
- Vătămănuș, D. (2013). Croatia: the 28th member State of the European Union. *Challenges of the Knowledge Society*, 3, 701–70, <https://doi.org/10.2139/ssrn.2463033>
- Vlašić Feketija, M., & Łazowski, A. (2014). The seventh EU enlargement and beyond: Pre-accession policy vis-à-vis the Western Balkans revisited. *Croatian Yearbook of European Law & Policy*, 10(1), 1–37, <https://doi.org/10.3935/cyelp.10.2014.206>

Zhao, X., & Xu, H. D. (2015). E-government and corruption: A longitudinal analysis of countries. *International Journal of Public Administration*, 38(6), 410-421, <https://doi.org/10.1080/01900692.2014.942736>

CORRUPTION AND TRUST IN INSTITUTIONS IN CROATIA BEFORE AND AFTER THE EU MEMBERSHIP

Summary

The paper explores Croatian citizens' attitudes, perceptions of corruption, and trust in institutions before and after Croatia's accession to the EU. The empirical research was conducted by comparing the survey conducted in 2022 with the same questions from the 1999, 2008, 2010, and/or 2017 surveys. The recent survey was replicated after sufficiently long periods to observe changes in public attitudes, perceptions, and behavior in Croatia today and compare them to those before EU membership. The main research question is whether corruption has decreased or increased since Croatia joined the EU. The results point to the EU's weak influence in reducing corruption and strengthening trust in institutions for the newest EU member state that was supposed to meet the rigorous conditions of admission in this segment. Indeed, in Croatia, the perception of corruption increased after joining the EU. The outcomes worsened in all observed dimensions: corruption became the most important problem in Croatia, corruptive behavior of public employees is considered frequent, and the perceived corrupt practices in public institutions as increasing. The most corrupt institutions are the local and central government, political parties, and the judiciary. High perceptions of corruption prevalence follow the public's opinion that reporting corruption is futile and risky. The opinion that corruption is sometimes the only means of achieving the goal is gaining importance, primarily because citizens lack trust in (corrupt) institutions. Citizens have little or no trust in the highest institutions of executive, legislative, and judicial power: the Government, the Parliament, and the judiciary. This empirical survey of citizens' attitudes and perceptions of corruption before and after Croatia's accession to the EU provides insight into the direction and intensity of changes, thus contributing to the scarce literature on the relationship between corruption in member states and the institutional framework of the EU. Related policy measures are offered.

Keywords: corruption, EU membership, informal institutions, institutional trust, public opinion, survey, Croatia

Prilozi

Tablica P1: *Najvažniji problemi u Hrvatskoj 2010. i 2022. – razlike po sociodemografskim obilježjima*

Godina	Koruptivna ponašanja u institucijama	Spol	Dobna skupina	Regija	Obrazovanje	Brak	Veličina kućanstva	Radni status	Dohodak kućanstva
2010.	Rad Vlade RH	DA	NE	DA	NE	NE	NE	NE	NE
	Funkcionalnost javne uprave	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Korupcija	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Stanje infrastrukture	NE	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE
	Siromaštvo (nizak životni standard)	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	DA
	Nezaposlenost	DA	NE	DA	NE	NE	NE	DA	NE
	Slaba učinkovitost obrazovnog sustava	NE	DA	NE	NE	DA	NE	DA	NE
	Narušavanje okoliša	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Kriminal i nesigurnost	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Drugo	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
2022.	Rad Vlade RH	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Funkcionalnost javne uprave	NE	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE
	Korupcija	NE	NE	NE	NE	NE	NE	DA	NE
	Stanje infrastrukture	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Siromaštvo (nizak životni standard)	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	DA
	Nezaposlenost	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Slaba učinkovitost obrazovnog sustava	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Narušavanje okoliša	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Kriminal i nesigurnost	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Visoka stopa inflacije	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Drugo	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE

Pitanje iz upitnika: Prema Vašem mišljenju, koji su najvažniji problemi danas u Hrvatskoj?

Bilješke: Visoka stopa inflacije nije bila identificirana kao problem u 2010. Razlike su ispitane koristeći hi-kvadrat (χ^2) test. Statistički značajne razlike na razini signifikantnosti od 1 % osjenčane su u sivo.

Izvor: autori.

Tablica P2: *Koruptivna ponašanja među djelatnicima javnih službi u Hrvatskoj 2010. i 2022. – razlike po sociodemografskim obilježjima*

Godina	Koruptivno ponašanje	Spol	Dobna skupina	Regija	Obrazovanje	Brak	Veličina kućanstva	Radni status	Dohodak kućanstva
2010.	Interveniranje radi zapošljavanja prijatelja/rodbine	NE	NE	DA	NE	NE	NE	DA	DA
	Poticanje sklapanja ugovora s određenim (bliskim) poduzećima	NE	NE	DA	NE	NE	NE	DA	DA
	Prihvatanje vrijednih poklona za pružene usluge javnih službi	NE	NE	DA	NE	NE	NE	DA	DA
	Prihvatanje malih poklona za pružene usluge javnih službi	NE	NE	DA	DA	NE	NE	NE	DA
	Primanje mita u sklopu ugovora o javnoj nabavi	NE	DA	DA	NE	NE	NE	DA	DA
2022.	Interveniranje radi zapošljavanja prijatelja/rodbine	NE	NE	NE	NE	NE	NE	DA	NE
	Poticanje sklapanja ugovora s određenim (bliskim) poduzećima	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Prihvatanje vrijednih poklona za pružene usluge javnih službi	NE	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE
	Prihvatanje malih poklona za pružene usluge javnih službi	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE	NE
	Primanje mita u sklopu ugovora o javnoj nabavi	NE	DA	NE	NE	NE	NE	NE	NE

Pitanje iz upitnika: Koliko se često u praksi pojavljuju sljedeća ponašanja među djelatnicima u javnim službama u Hrvatskoj?

Bilješke: Razlike su ispitane koristeći hi-kvadrat (χ^2) test. Statistički značajne razlike na razini signifikantnosti od 1 % osjenčane su u sivo.

Izvor: autori.

Tablica P3: Učestalost koruptivne prakse u javnim institucijama 2010. i 2022.
 – razlike po sociodemografskim obilježjima

Godina	Koruptivna ponašanja u institucijama	Spol	Dobna skupina	Regija	Obrazovanje	Brak	Veličina kućanstva	Radni status	Dohodak kućanstva
2010.	Sabor RH	DA	NE	DA	NE	NE	NE	NE	NE
	Vlada i ministarstva RH	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE	DA
	Lokalna samouprava	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE	DA
	Sudstvo	NE	NE	DA	NE	NE	NE	DA	DA
	Državno odvjetništvo	NE	NE	DA	NE	NE	NE	DA	DA
	Policija	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE	NE
	Porezna uprava	NE	NE	DA	NE	DA	NE	DA	DA
	Komunalne službe	NE	NE	DA	NE	DA	NE	NE	DA
	Javne bolnice	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE	DA
	Javne škole	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE	DA
	Javna sveučilišta	NE	NE	DA	NE	NE	NE	DA	DA
	Političke stranke	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE	DA
Mediji	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE	DA	
2022.	Sabor RH	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Vlada i ministarstva RH	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Lokalna samouprava	NE	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE
	Sudstvo	NE	DA	NE	DA	NE	NE	NE	NE
	Državno odvjetništvo	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Policija	NE	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE
	Porezna uprava	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Komunalne službe	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Javne bolnice	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Javne škole	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Javna sveučilišta	NE	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE
	Političke stranke	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
Mediji	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	

Pitanje iz upitnika: Prema Vašem mišljenju, koliko se često događaju koruptivne prakse i ponašanja u sljedećim javnim institucijama/sektorima?

Bilješke: Razlike su ispitane koristeći hi-kvadrat (χ^2) test. Statistički značajne razlike na razini signifikantnosti od 1 % osjenčane su u sivo.

Izvor: autori.

Tablica P4: Izjave oko prijavljivanja korupcije u Hrvatskoj 2010. i 2022. – razlike po sociodemografskim obilježjima

Godina	Stavovi oko prijavljivanja korupcije	Spol	Dobna skupina	Regija	Obrazovanje	Brak	Veličina kućanstva	Radni status	Dohodak kućanstva
2010.	Uobičajena je praksa dati novac ili poklon, zašto bih to prijavljivao?	NE	NE	DA	NE	NE	NE	DA	DA
	Nema smisla prijavljivati korupciju jer se ništa korisno neće učiniti oko toga.	NE	NE	DA	NE	NE	NE	DA	DA
	Ljudi koji prijave korupciju vjerojatno će to požaliti.	NE	DA	DA	NE	NE	NE	DA	DA
	Ponekad se jedino korupcijom nešto može postići.	NE	NE	DA	NE	NE	NE	DA	DA
	Nitko ne zna gdje treba prijaviti slučajeve korupcije.	NE	NE	DA	DA	DA	NE	NE	NE
2022.	Uobičajena je praksa dati novac ili poklon, zašto bih to prijavljivao?	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Nema smisla prijavljivati korupciju jer se ništa korisno neće učiniti oko toga.	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Ljudi koji prijave korupciju vjerojatno će to požaliti.	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Ponekad se jedino korupcijom nešto može postići.	NE	NE	NE	NE	NE	NE	DA	NE
	Nitko ne zna gdje treba prijaviti slučajeve korupcije.	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE

Pitanje iz upitnika: Koliko se slažete odnosno ne slažete s navedenim izjavama vezanima uz prijavljivanje slučajeva korupcije?

Bilješke: Razlike su ispitane koristeći hi-kvadrat (χ^2) test. Statistički značajne razlike na razini signifikantnosti od 1 % osjenčane su u sivo.

Izvor: autori.

Tablica P5: *Povjerenje u javne institucije 1999., 2008. i 2017. – razlike po sociodemografskim obilježjima*

Godina	Povjerenje u institucije	Spol	Dobna skupina	Regija	Obrazovanje	Brak	Radni status	Dohodak kućanstva
1999.	Crkva	NE	DA	NE	NE	DA	DA	NE
	Vojska	NE	NE	DA	DA	NE	DA	DA
	Javna sveučilišta	NE	DA	DA	DA	NE	DA	NE
	Mediji	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE
	Sindikati	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Policija	DA	NE	DA	DA	NE	DA	DA
	Sabor RH	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE
	Komunalne službe	NE	NE	NE	DA	NE	NE	NE
	Vlada i ministarstva RH	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Političke stranke	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Privatna poduzeća	NE	DA	DA	DA	NE	NE	NE
	Javne bolnice	NE	NE	NE	DA	NE	DA	NE
Sudstvo	NE	NE	DA	DA	NE	DA	NE	
2008.	Crkva	DA	NE	NE	DA	DA	DA	DA
	Vojska	NE	NE	NE	DA	NE	NE	NE
	Javna sveučilišta	NE	NE	NE	DA	NE	NE	NE
	Mediji	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Sindikati	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Policija	NE	DA	NE	DA	DA	DA	NE
	Sabor RH	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Komunalne službe	NE	NE	NE	DA	NE	NE	NE
	Vlada i ministarstva RH	NE	NE	NE	NE	DA	NE	NE
	Političke stranke	DA	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Privatna poduzeća	NE	NE	NE	DA	NE	NE	NE
	Javne bolnice	NE	NE	NE	DA	NE	DA	NE
Sudstvo	NE	NE	NE	DA	NE	DA	DA	

2017.	Crkva	DA	NE	NE	DA	DA	DA	DA
	Vojska	DA	NE	NE	DA	NE	DA	NE
	Javna sveučilišta	DA	DA	NE	DA	NE	DA	DA
	Mediji	DA	NE	NE	DA	NE	NE	NE
	Sindikati	DA	NE	NE	DA	NE	DA	NE
	Policija	DA	NE	NE	DA	DA	NE	DA
	Sabor RH	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
	Komunalne službe	DA	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Vlada i ministarstva RH	NE	DA	NE	NE	NE	NE	NE
	Političke stranke	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Privatna poduzeća	NE	NE	NE	DA	NE	NE	DA
	Javne bolnice	NE	DA	NE	NE	NE	DA	NE
	Sudstvo	DA	DA	NE	DA	NE	NE	NE

Pitanje iz upitnika: Za svaku od ponuđenih stavki recite koliko povjerenja imate u određene institucije?

Bilješke: Razlike su ispitane koristeći hi-kvadrat (χ^2) test. Statistički značajne razlike na razini signifikantnosti od 1 % osjenčane su u sivo.

Izvor: autori, prema EVS-u za sve godine.

Tablica P6: *Percepcija vlastite opravdanosti određenih koruptivnih radnji – razlike po sociodemografskim obilježjima*

Godina	Percepcija vlastite opravdanosti određenih koruptivnih radnji	Spol	Dobna skupina	Regija	Obrazovanje	Brak	Radni status	Dohodak kućanstva
1999.	Zahtijevati od države naknadu na koju nemate pravo	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Varati na porezu, ako postoji mogućnost	DA	DA	DA	NE	DA	DA	NE
	Plaćanje na ruke, da bi se izbjegao porez	DA	DA	DA	DA	DA	DA	NE
	Primiti mito na radnom mjestu	DA	DA	DA	NE	DA	NE	NE
	Izbjegavati plaćati kartu u javnom prijevozu	NE	DA	DA	NE	DA	DA	NE
2008.	Zahtijevati od države naknadu na koju nemate pravo	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Varati na porezu, ako postoji mogućnost	NE	DA	NE	NE	NE	DA	DA
	Plaćanje na ruke, da bi se izbjegao porez	DA	DA	NE	NE	DA	DA	DA
	Primiti mito na radnom mjestu	DA	DA	NE	NE	NE	DA	DA
	Izbjegavati plaćati kartu u javnom prijevozu	NE	DA	NE	DA	DA	DA	DA
2017.	Zahtijevati od države naknadu na koju nemate pravo	NE	DA	NE	NE	DA	DA	NE
	Varati na porezu, ako postoji mogućnost	DA	DA	NE	DA	NE	DA	DA
	Plaćanje na ruke, da bi se izbjegao porez	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Primiti mito na radnom mjestu	DA	DA	NE	NE	NE	DA	NE
	Izbjegavati plaćati kartu u javnom prijevozu	NE	DA	NE	DA	DA	DA	DA
2022.	Zahtijevati od države naknadu na koju nemate pravo	NE	DA	NE	NE	NE	NE	NE
	Varati na porezu, ako postoji mogućnost	NE	NE	NE	DA	NE	NE	NE
	Plaćanje na ruke, da bi se izbjegao porez	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Primiti mito na radnom mjestu	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
	Izbjegavati plaćati kartu u javnom prijevozu	NE	DA	NE	NE	NE	NE	NE

Pitanje iz upitnika: Molimo Vas da za sljedeće tvrdnje odgovorite mogu li, za Vas, uvijek biti opravdane, nikad ne mogu biti opravdane ili nešto između?

Bilješke: Razlike su ispitane koristeći hi-kvadrat (χ^2) test. Statistički značajne razlike na razini signifikantnosti od 1 % osjenčane su u sivo.

Izvor: autori.

Tablica P7: *Percepcija učestalosti određenih koruptivnih radnji – razlike po sociodemografskim obilježjima*

Godina	Percepcija učestalosti određenih koruptivnih radnji	Spol	Dobna skupina	Regija	Obrazovanje	Brak	Veličina kućanstva	Radni status	Dohodak kućanstva
2010.	Zahtijevati od države naknadu na koju nemate pravo	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE	NE
	Varati na porezu, ako postoji mogućnost	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE	NE
	Plaćanje na ruke, da bi se izbjegao porez	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Primiti mito na radnom mjestu	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE	NE
	Izbjegavati plaćati kartu u javnom prijevozu	NE	DA	DA	NE	DA	NE	DA	NE
	Lagati za svoje vlastite interese	NE	DA	DA	NE	DA	NE	NE	NE
2022.	Zahtijevati od države naknadu na koju nemate pravo	NE	DA	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Varati na porezu, ako postoji mogućnost	NE	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE
	Plaćanje na ruke, da bi se izbjegao porez	NE	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE
	Primiti mito na radnom mjestu	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
	Izbjegavati plaćati kartu u javnom prijevozu	NE	NE	DA	NE	NE	NE	NE	DA
	Lagati za svoje vlastite interese	NE	DA	NE	NE	NE	NE	NE	NE

Pitanje iz upitnika: Prema Vašem iskustvu, koliko Vaših sugradana radi sljedeće?

Bilješke: Razlike su ispitane koristeći hi-kvadrat (χ^2) test. Statistički značajne razlike na razini signifikantnosti od 1 % osjenčane su u sivo.

Izvor: autori.